

مجموعه نیروی انسانی و کار برای جوانان ایران

در جلسه یکشنبه ۱۹ - اسفند ماه ۱۳۴۱

(۲)

ب - هنرستانها

در این قبیل مدارس کسانی پذیرفته میشوند که گواهینامه دوره اول متوسطه را در دست دارند و دوره آن سه سال است .

در هنرستانها نیز برنامه سال اول عمومی است و مقصود از آن تعیین و تشخیص استعداد هنرجویان میباشد و سالهای دوم و سوم تخصصی است. فارغ-التحصیلان این هنرستانها استادکاران ماهری میشوند .

شعب تخصصی این هنرستانها فعلا عبارت است از نجاری - تراشکاری فلزکاری - آهنگری - جوشکاری - ورق کاری - لوله کشی - برق - بنائى - ریخته گری - مکانیک اتومبیل و موتور .

برای دختران هنرستانهای بخصوصی در نظر گرفته شده که خیاطی و آشپزی و کارهای دستی و سلمانی و تهیه گل مصنوعی و کیف و دستکش و کلاه و منشی گری و ماشین نویسی و حسابداری بآنها تعلیم داده میشود .

هم اکنون در کلیه مراکز استانها هنرستانهای مجهزی برای پسران و دختران ایجاد شده و امیدواریم نقشه آتیه وزارت فرهنگ این باشد که فعالیت هنرستانها را در سالهای بعد نیز توسعه دهد و شامل شهرستانهای درجه دوم و سوم بنماید . ملت آلمان که در کمک بایجاد تعلیمات حرفه‌ای در ایران مقدم بوده اکنون نیز در تکمیل و اداره هنرستانهای صنعتی مساعدتهای بسیاری میکند و در حدود ۱۲ میلیون تومان برای تأمین تجهیزات و متخصصین هنرستانهای مهم کشور بعنوان کمک بلاعوض در اختیار دولت ایران گذارده است .

در قسمت تعلیمات کشاورزی نیز مانند تعلیمات حرفه‌ای صنعتی آموزشگاهها و مدارس کشاورزی عملی در اکثر نقاط مملکت بوجود آمده و برنامه توسعه تعلیمات کشاورزی از اهم وظایف وزارت فرهنگ میباشد در این قسمت نیز

دولت آلمان و تشکیلات بین‌المللی کار و دولت بلژیک کمکهای بسزائی نموده و خواهند نمود .

پ - تعلیمات عالیہ فنی و حرفه‌ای

این قبیل مدارس که در تمام کشورها با اسم انستیتوهای مهندسی نامیده میشوند مدارسسی هستند که فارغ‌التحصیلان کلاس ششم متوسطه یا هنرستانها را با مسابقه میپذیرند در دوسال اول محصلین تعلیمات مشترک فنی و عملی فرا گرفته و دوسال آخر را در شعب تخصصی میگذرانند.

ارزش تحصیلی گواهینامه این مدارس فوق‌لیسانس و عده آنها در حال حاضر هفت انستیتو است .

همانطوریکه گفته شد در صنعت ما علاوه بر استادکار و کارگر متخصص بوجود مهندسین عملی که ضمن آشنائی به تئوری تجربه زیاد عملی نیز داشته و بعلاوه عادت کرده باشند که با دست خود کار کنند احتیاجی زیاد هست و حال با ایجاد مجموعه این انستیتوها که بنام پلی تکنیک تهران نامیده میشود گام بلندی در تأمین این احتیاج ملی برداشته شده است . محصلین انستیتوها و هنرستانها و آموزشگاههای حرفه‌ای ما مانند مؤسسات مشابه در سایر ممالک روزانه ۸ ساعت و هر هفته شش روز هرسالی یازده ماه کار میکنند .

نصف وقت آنها صرف دروس تئوری و نصف وقت آنها در کارگاهها یا لابراتوارها و یا کارخانجات صرف تعلیمات عملی و یا کارآموزی میشود .

البته ممکن است تصور رود که این برنامه مشکل و فشرده برای جوانان ما سنگین است ولی همانطوریکه عرض کردم در هر يك از ممالک مترقی و آگاه اروپا و آمریکا و نیز در ژاپن مشاهده نمودم که فرستادن اقمار مصنوعی بفضا از طرف کشور شوروی جنبش و نگرانی عجیبی در محافل علمی بوجود آورده و همه شب و روز کار میکنند تا در عرصه علم از دیگران عقب نمانند .

مدارس حرفه‌ای و فنی که در ایران بوجود آمده نیز باید نظر گرفتن بر نامه ایست که دنیا در این نوع مدارس معمول کرده است . مگر نهضت ممالکی مانند ژاپن و آلمان که در جنگ بین‌المللی دوم بکلی مضمحل شده بودند غیر از کار و کوشش نسل فعلی آنها چیز دیگریست ؟ جوانان ما هم باید برای تعالی و ترقی ایران عزیز فداکاری کنند بخود زحمت و رنج بیشتری هموار دارند و غفلت گذشتگان را با کوشش بیشتر خود جبران نمایند . باشد که کشور ما هم باهمت جوانان دوباره از علم داران دانش و فرهنگ دنیا شود .

اشکالات اجرای برنامه‌های تعلیمات حرفه‌ای

حال که بطور کلی راجع به تعلیمات حرفه‌ای صحبت شد باید متذکر شد که در راه تعمیم این تعلیمات مفید اشکالات اجرا و تعمیم تعلیمات سه

مشکل در پیش است که اینک بذکر و علاج هر يك ميپردازيم .
 مشکل اول - تعليمات حرفه‌ای بسيار تعليمات گران و پرخرجی است
 یعنی اگر مخارج کلی يك محصل در مدارس تعليمات عمومی در سال ۲۵۰ تومان
 باشد در مدارس حرفه‌ای در ايران ۱۸۰۰ تومان یعنی بیش از هفت برابر و در
 ساير ممالک ۳۰۰۰ تومان یعنی ۱۲ برابر آن است زیرا خوانندگان محترم
 میدانند که برای ایجاد يك دبستان یا دبیرستان کافی است که بنای مناسبی
 اجاره شود مقداری میز و نیمکت و صندلی و تخته سیاه و بخاری تأمین گردد
 و از وجود معلمین پرارزشی که سالهاست در دانشسرای عالی و دانشسراهای مقدماتی
 تعليم میدهند استفاده شود ولی برای مدارس حرفه‌ای و صنعتی مشکل اول
 مشکل محل است زیرا برای این گونه مدارس کارگاهها و اطاقهای نقشه کشی
 و لابراتوارها و ساختمانهای لازم است که باید مخصوص اینگونه مدارس
 ساخته شده باشد و برای مدارس کشاورزی وجود زمین مزروع و آب و بنا -
 های شایسته در خارج از شهر الزامی است و این کار نیز مستلزم وقت و اعتبار
 زیاد است . برای کوچکترین هنرستانی باید در حدود سیصد هزار تومان
 تجهیزات در نظر گرفته و مواد اولیه و وسائل کار این نوع مدارس که فولاد
 و چدن و غیره است معلوم است چقدر گرانتر از تخته سیاه و يك قطعه گچی
 است که در مدارس غیر حرفه‌ای بکار می‌رود .

تا قبل از سال ۱۳۳۲ عده هنرستانهای کشور هشت باب بیش نبود ولی
 از زمانیکه توسعه تعليمات حرفه‌ای و فنی بطور مؤکد از طرف شاهنشاه معظم
 بوزارت فرهنگ ابلاغ گردیده عده هنرستانها و آموزشگاههای صنعتی و
 کشاورزی کشور از ۸ باب به ۴۸ باب توسعه یافته ولی این تعداد مدارس فقط
 ۰/۸ از احتیاجات کنونی کشور را از بابت استادکار و کارگر متخصص و مهندسین
 علمی تأمین خواهد نمود و حال آنکه با توسعه‌ای که در کار صنعتی شدن کشور
 و پیشرفت کشاورزی مشاهده میشود صدها باب از این قبیل مدارس باید
 ایجاد شود .

در ممالک صنعتی مانند آلمان ۶۰٪ از دانش آموزانیکه دوره ابتدائی
 را تمام کرده‌اند وارد کار آموزی و مدارس فنی و حرفه‌ای میشوند و فقط ۳۰٪
 به دبیرستانها می‌روند در صورتیکه در مملکت ما که اینقدر احتیاج با افراد فنی
 زیاد است قضیه معکوس است. در حال حاضر تعداد دبیرستانهای کشور ۱۱۲۵
 باب است که ۲۱۸۸۳۴ نفر در آنها مشغول تحصیل‌اند و حال آنکه تعداد کل
 هنرستانها و آموزشگاههای حرفه‌ای دخترانه و پسرانه و مؤسسات عالی‌ه حرفه‌ای
 و مدارس حرفه‌ای کشاورزی و بازرگانی با وجود توسعه‌ای که در سالهای اخیر
 یافته ۱۱۰ باب بیشتر نیست که در مهر ماه گذشته در حدود ۱۰۰۰۰ نفر در آنها
 تحصیل مینموده‌اند .

پس اگر ما هم بخواهیم مثل سایر ممالک مترقی جهان جوانان خود ما را بطرف تعلیمات حرفه‌ای و فنی سوق دهیم باید وضعی که تا کنون وجود داشته است معکوس شود یعنی سطح تحصیلات دبیرستانها را برای آنها خیلی بالا ببریم ده الی پانزده هزار نفر مستعدترین و زبده‌ترین افراد در دبیرستانها برای ورود بدان نگاهها مهیا شوند و در عوض دویست هزار نفر در مدارس حرفه‌ای و فنی و کشاورزی و بازرگانی بتحصیل بپردازند. در غیر اینصورت وضع وخیم فعلی روز بروز تشدید خواهد شد و همه ساله گروهی از جوانان با استعداد ولی مأیوس که دوره تحصیلات متوسطه را تمام کرده ولی بدان نگاهها راه نیافته‌اند برانبوه بیکاران کشور افزوده خواهد شد در حال حاضر در حدود ۱۵۰۰۰ نفر و تا چند سال دیگر این عده به ۳۰۰۰۰ نفر بالغ خواهد شد. مخارج سنگین این قبیل مؤسسات حرفه‌ای نمیتواند بردوش دولت باشد بلکه مردم و مخصوصاً صاحبان صنایع که با المال از ثمره این قبیل مدارس استفاده خواهند کرد باید در ایجاد آنها بدولت کمک کنند و یا مستقلاً خود مدارسی در کارخانجات خود بوجود آورند و ازدولت فقط انتظار برنامه و معلم و هدایت داشته باشند بطور قطع باید بگویم که اگر مردم انتظار داشته باشند که دولت این وظیفه سنگین را بعهده بگیرد مسلماً توفیقی که همه در انتظار آن میباشد بدست نخواهد آمد.

اگر دولت بتواند ریشه بیسوادی را از مملکت برکند وظیفه خطیری انجام داده است و شاید دیگر اعتباراتی برای تأمین تحصیلات بالاتر و مخصوصاً توسعه فعالیت‌های فنی و حرفه‌ای باقی نماند مگر اینکه مردمان خیرخواه و صاحبان صنایع و اتحادیه‌های ارزی و مؤسسات خیریه نیز مانند سایر ممالک سهمی از این مسئولیت را بعهده گیرند.

در سایر کشورهای مترقی مالیات مخصوصی بنام عوارض کارآموزی متناسب با تعداد کارگران و پرداخت حقوق و دستمزد آنان از کارخانجات دریافت میشود و صرف تعمیم و توسعه مدارس و تعلیمات حرفه‌ای میشود چقدر پسندیده و بجا بود اگر تعدادی از صاحبان روشنفکر و مترقی صنایع ایران نیز پیش قدم شده در این نهضت بزرگ مساعدت مینمودند. چه اقدام خداپسندانه و خیرخواهانه بود اگر متمکنین مقداری از دارائی خود را نیز وقف ایجاد مدارس حرفه‌ای و فنی میکردند و این سنت پسندیده و جدید را در مملکت متداول مینمودند.

جای بسی خوشوقتی است که مؤسسات خیریه دارالایتام‌های خود را بتدریج تبدیل بمدارس حرفه‌ای نموده و افراد مفیدی تربیت و تحویل اجتماع مینمایند. چه اقدام مفید و چه تصمیم پسندیده‌ایست که تعلیمات حرفه‌ای و

کشاورزی را جزو تعلیمات دوران خدمت زیر پرچم سر بازان قرار داده و آنها را بعناصری متکی بنفس و مورد احتیاج مملکت بدل مینمایند اینگونه اقدامات برای همکاری با وزارت فرهنگ باید از طرف تمام افراد و مؤسسات و دستگاهها بعمل آید تا مشکل کم بود اعتبارات تعلیمات حرفه‌ای تا اندازه‌ای تقلیل یابد .

مشکل دوم - مشکل تأمین معلمین حرفه‌ای و استاد کار برای تعلیم در مدارس حرفه‌ایست گرچه همانطوریکه گفته شد در چند سال اخیر وزارت فرهنگ از راه اعزام محصل بخارج و تشکیل کلاسهای کارآموزی و جلب معلمین خارجی و مخصوصاً با تخصیص دادن انستیتو تکنولوژیک یا هنر - سرایعالی فنی و مرکز تربیت معلم حرفه‌ای تهران - برای تربیت معلمین حرفه‌ای قدمهای مؤثری برای تأمین کادر تعلیماتی مدارس حرفه‌ای برداشته است ولی هنوز چندین سال طول خواهد کشید تا احتیاجات مدارس ما از بابت معلمین حرفه‌ای تأمین شود مخصوصاً که با مقررات و محدودیت‌هایی که در پیش است نمیتوان به متخصصین آن حقوقی را که از صنایع آزاد بدست می-آورند تأدیه نمود و رقابت در این میدان عرضه و تقاضا با اعتبارات کنونی برای وزارت فرهنگ میسر نیست .

مشکل سوم - که در راه پیشرفت و توسعه تعلیمات حرفه‌ای وجود دارد لزوم هدایت افکار و تغییر روحیه مردم و مخصوصاً جوانان است . جوانان ما متأسفانه در نتیجه افکار غلطی که مدتهاست در بین افراد مملکت رسوخ دارد اکثراً متوجه میزهای ادارات و کارهای دولتی میباشند این نحوه تفکر غلط بیشتر در نتیجه تلقین اولیای آنهاست که اگر یکی از فرزندان نشان در نهایت عسرت زندگی کند و کارمند دولت باشد او را بر فرزند دیگری که در نهایت رفاه و آزادگی از شغل آزاد اعاشه نماید ترجیح میدهند .

اگر کارمند دولتی که آه در بساط ندارد دختر از خاندان سرشناسی خواستگاری کند تقاضای او را میپذیرند ولی دختر خود را از همسری با یک استادکار هنرمند و مرفه منع میکنند . اجتماع ما هنوز در مجالس رسمی و محافل جز برای کارمندان دولت برای افراد دیگر مقامی قائل نیست و خیلی از مغزهای کم اندیشه هنوز استادان فن و صاحبان مشاغل آزاد را جزو طبقه سوم میپندارند .

پس اگر بخواهیم جوانان را از مخاطرات تعلیمات عمومی و پشت‌میز نشینی نجات داده و بمشاغل آزاد و حرف متوجه سازیم یک نوع جهاد فکری واجتماعی باید شروع شود و هنر و کار موجب افتخار و احترام گردد . در این قسمت تمام افراد مملکت از بزرگ و کوچک از زن و مرد وظیفه خطیری در مقابل نسل آینده کشور دارند . معلمین در کلاسها ، پدر و مادرها در

خانه و بزرگان قوم در محافل همه باید جوانان را ارشاد کنیم و آنها را به تعلیمات فنی و حرفه‌ای و انتخاب مشاغل آزاد ترغیب نمائیم. رادیو و تلویزیون باید برنامه‌های مخصوصی برای این کار ترتیب دهند و همه باید اول از خودمان شروع کرده و نحوه تفکر خودمان را تغییر دهیم تا سخنان ما در نسل جوان تأثیر داشته باشد. البته نقشه‌های اقتصادی نیز لازمست که اگر جوانان متوجه کارهای آزاد شدند قرضه‌های طویل‌المدت با آنها داده شود و محصول کار آنها نیز مورد حمایت جامعه قرار گیرد.

با توجه بنکات بالا برنامه‌های آموزش فنی کنونی کشور از دو نظر باید مورد توجه قرار گیرد:

۱- از نظر کمیت باید تعداد افراد با مهارت در حرف و مشاغل مختلف برای تأمین کادر مورد احتیاج نقشه‌های اقتصادی کشور را بطور دقیق بر آورد نمود و به تربیت و تعلیم آنان بطور الهم و فی الهم سریعاً اقدام کرد.

۲- از نظر کیفیت باید به تعلیم افرادی که فعلاً در دستگاه‌های موجود بکار اشتغال داشته ولی از نظر تکمیل مهارت در حرفه خود احتیاج بآموزش دارند توجه بیشتری مبذول داشت تا با بهبود کار آنان در وضع اداره مؤسسات اقتصادی کشور پیمشرفتی حاصل گردد.

پس از ذکر مراتب بالا اشاره باین نکته نیز حائز کمال اهمیت است که هم‌اکنون برای حصول نتایج دوگانه فوق یعنی تربیت افراد متبحر تازه نفس از طریق آموزشگاه‌های حرفه‌ای - هنرستانها - انستیتوهای مهندسی و دانشکده‌های مختلف اقدام میشود و همچنین برای بالا بردن مهارت و ورزیدگی کارگران و سرکارگران و سرپرستان کار و میزان از طریق آموزش حین کار اقدامات مختلفی از طرف سازمانها و وزارتخانه‌های مختلف از قبیل وزارت فرهنگ - وزارت کار - وزارت صنایع و معادن - سازمان برنامه و شرکت ملی نفت ایران وزارت راه و وزارت کشاورزی و غیره که گرچه همه هدف واحدی را تعقیب میکنند و اعتبار هنگفتی در حدود ۲۸۰ ملیون تومان در سال صرف مینمایند لیکن چون از لحاظ طرز عمل و روش کار دچار پراکندگی و تشتت و شاید دوباره کاری هستند به نتایج مطلوب نرسیده و از مخارج سنگین و فعالیت بسیار خود برداشت کمی تحصیل میکنند.

بنابراین واضح است که تا يك هماهنگی و تمرکز قطعی در امور تعلیمات حرفه‌ای و فنی کشور ایجاد نشود و کلیه دستگاه‌های مربوطه از طریق برنامه‌های متحدالشکل و طرحهای آموزشی مطالعه شده اقدام به امر تعلیم حرفه‌ای افراد و تجهیز نیروی کار ننمایند و تا زمانیکه يك دستگاه واحد تحقیقاتی و اجراء سرپرستی و هدایت این قبیل امور را برعهده نگیرد این تشتت و عدم هماهنگی وجود خواهد داشت و برنامه‌های تعلیماتی و طرحهای

اقتصادی با مشکلات و دشواریهای مختلف کنونی وعدم موفقیت مواجه خواهد گردید .

۳- لزوم تأسیس سازمان مرکزی بررسی و برآورد - تعلیم - تجهیز نیروی تخصصی انسانی چون طرحهای آموزش فنی - حرفه‌ای - مدیریت و تعلیمات اساسی کشور باید بر اساس احتیاجات فعالیتهای اقتصادی کشور از حیث مشاغل و متناسب با رشد و توسعه طرح‌های مختلف انجام پذیرد و نظر باینکه در وضع فعلی فعالیت سازمانها و وزارتخانه‌های مختلف در زمینه مسائل تعلیمات حرفه‌ای و فنی فاقد هماهنگی و مرکزیت لازم میباشد و در نتیجه بودجه و فعالیت این مؤسسات در يك طرح صحیح بمصرف نمیرسد و هر مؤسسه یا مرکز یا سازمان آموزشی در هر وزارتخانه از مطالعات و بررسیهای خود بنحو دیگری انتظار نتیجه داشته و فقط برای اجرای طرح‌های مورد نظر خود اهمیت قائل است و این امر بطور یقین باعث عدم اجرای طرحها خواهد شد لذا برای رفع این نقیصه دستگاههای آموزش فنی و حرفه‌ای باید تحت سرپرستی و هدایت و نظارت این سازمان واحد انجام وظیفه نمایند این دستگاه دو وظیفه اساسی زیر را خواهد داشت .

۱- ایجاد يك دستگاه تحقیقاتی بمنظور جمع‌آوری آمار و اطلاعات مربوط به کمیت و کیفیت نیروی کار و تشخیص نواقص فنی تعلیماتی نیروی انسانی موجود و مطالعه در احتیاجات آینده کشور از نظر افراد متبحر و کار آزموده و همچنین تهیه طرحهای آموزشی مورد لزوم برای تجهیز نیروی انسانی مورد احتیاج کشور و نیز ارائه طرحها و پیشنهادات مربوط به طرق استفاده از عامل نیروی انسانی بمنظور آنکه امر کارگماری این افراد پس از کسب حرفه مورد نظر یا اشکال مواجه نگردد .

۲- ایجاد يك دستگاه اجرایی که طرحهای آموزشی مطالعه شده از طرف دستگاه تحقیقاتی را با ظرفیت و قدرت مراکز آموزشی تطبیق داده و بموقع اجرا گذارد و بعبارت دیگر نیروی کار مورد احتیاج کشور را از طریق تعلیمات حرفه‌ای و فنی تهیه و به بازار کار عرضه نماید .
بدیهی است که چنین دستگاه مرکزی باید از ترکیب دستگاههای پراکنده و متفرق آموزشی فعلی تشکیل گردد و بودجه کافی و کادر اداری و فنی لازم را در اختیار داشته باشد .

نتیجه - بطور خلاصه فعالیت تمام دستگاههای فعلی تحت عنوان تجهیز نیروی انسانی چه از نظر مطالعه و بررسی (یعنی آمارگیری و جمع‌آوری اطلاعات) و چه از نظر طرح‌ریزی یا اجرای طرحها که در حال حاضر موجود است به سازمان مرکزی منتقل گردد و هم زمان با این انتقال اجرای کلیه

عملیات مربوط به تعلیمات حرفه‌ای و فنی که هم‌اکنون در وزارتخانه‌های مختلف کار - فرهنگ - صنایع و معادن و سازمان برنامه و سازمانهای دیگر دولتی و در شرکت ملی نفت وجود دارد با بودجه و پرسنل فنی و اداری در اختیار این سازمان قرار گیرد تا پس از بررسی و مطالعه و تهیه طرح همکاری از دستگاهها و پرسنل موجود به بهترین نحو استفاده شود.

وجوهی که سالیانه صرف تعلیمات حرفه‌ای و فنی و کشاورزی میشود

ریال	۷۹۳/۱۴۶/۳۴۲	اعتبار دولتی
«	۱/۱۲۱/۹۷۹/۶۰۰	« سازمان برنامه
«	۶۴۶/۴۵۰/۰۰۰	« خارجی

ریال ۲/۵۶۱/۵۷۵/۹۴۲

جمع

ریال ۲۴۳/۴۷۰/۰۰۰

اعتبارات سازمانهای نیمه دولتی

و غیر دولتی و ارتش

ریال ۲/۸۰۵/۰۴۵/۹۴۲

جمع کل وجوه

(پایان)

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پرتال جامع علوم انسانی